

El Llafranc idíl·lic

UNA VISIÓ BISBALenca DE LA PLATJA MÉS RIAL·LERA DE PALA·FRUGELL: EL QUE EN DEIEN, EL QUE HI ADMIRAVEN, EL QUE HI FEIEN

Jordi Frigola i Arpa > TEXT

Hi ha hagut diversos autors que han elogiat Llafranc. L'historiador i cronista bisbalenc Pere Lloberas escribia: «Llafranc, el paratge idíl·lic sense vanitats de cinquanta o seixanta anys enrere...» i, sobre el santuari que el corona, «el majestuós i solitari Sant Sebastià.»

A l'agost del 1907, també el poeta bisbalenc, intel·lectual cosmopolita, republicà i socialista utòpic Artur Vinardell (1852-1937) glossava Sant Sebastià, després d'haver-hi pujat i sentit la tramuntana.

«Oh, santuari benaurat /
que vetlles sobre la plana /
de l'Empordà beneït /

i ets guaita de la mar blava!»

Al cap d'un any, els redactors de *L'Avenç del Empordà* recordaven en Vinardell, que era a París exercint de periodista, en una jornada a Llafranc: «... a l'incomparable platja sota els tilos de la finca d'istiu de la família Linares». Convidats per uns palafrugellencs, volien estrènyer les relacions de cordialitat entre Palafrugell i la Bisbal. Potser per esborrar antigues rivalitats i antipaties entre ambdues poblacions van a beure una «cervesa fraternal al costat del Fraternal de Palafrugell.»

Un altre poeta bisbalenc, Joaquim Bonet (1861-1924), enamorat de Lla-

franc, escriu que aquest indret és una «platja riallera» i en canta les bel·leses amb referències històriques al seu passat grecoromà i a les illes Formigues. I tampoc no es pot estar de l'obligat esment a Sant Sebastià:

«del far de Sant Sebastià /
que guia la gent marina /
i vetlla la mar llatina /
amb mirada de tità.»

Hi ha cites més antigues que llo-
en les excel·lències de Llafranc. En trobem una del juny del 1886 a *El Eco Bisbalense*, un setmanari que deia: «Llafranch es una playa pintoresca a la que se le tiene cierto cariño con solo una vez que se la haya visitado. Cada año cu-

Llafranc, als anys vint // FOTO: Marjanedas.
Col·lecció Cruañas. Arxiu Comarcal del Baix
Empordà. REPRODUCCIÓ: Eduard Punset.

DOSSIER L'ESTIU EIG

enta con mayor número de edificios, y en el último se han construido algunas casitas de recreo, de bastante buen gusto.»

Els primers banys. Es començaven a comentar les virtuts que tenen els banys de mar per al cos humà. La gent, una mica temorenc i encara poc esportiva –ben pocs sabien nedar–, es ficava a l'aigua amb por, amb esgarifances, vestida amb aquells pudorosos banyadors que tapaven gairebé tot el cos i que ara, per incòmodes, no servirien ni per anar a fer passeig.

L'any 1908, a *L'Avenç del Empordà* es deia que *«els banys de mar són a la vegada que un remey d'indubtable eficàcia en moltes malalties caracterisades per la debilitat o per el predomini del sistema linfàtic, un modificatiu higiènic de la més alta importància»*. I s'insistia en l'aspecte higiènic de conservar la salut i de mantenir en forma l'organisme. *«Els efectes que en el nostre cos hi determinen els banys de mar se deuen no sols a la temperatura y composició de l'aygua, sinó al va hi ve de les ones y al mateix temps a l'admosfera marítima.»*

Al juliol del 1929, el setmanari *El Bisbalenc* comentava que durant el mes hi havia hagut *«dies xafogosos, irresistibles, nits delicioses, de dolç ensomni. L'èxode dels estiuejants s'és iniciat. Les platjes comencen a ornar-se amb llurs colors vius i esplendorosos. La Bisbal no és població d'estiu. Les famílies van desfilar en busca de la mar temptadora...»*

Hi havia lletraferits que no escatimaven a la premsa local de l'any 1928 elogis a la costa. Llegim, a *El Bisbalenc*, els comentaris d'una excursió de Josep-Eduard de Linares:

«...les coves –fantàstiques– amb llur bruel titànic que retruny amb fúria, talment com si s'atancés una tempesta. Sant Sebastià, guia i defensor, el més bell indret de la costa, cobejant en sa falda benefactora les rialleres platjes de Llafranc i Calella, blanques i joliues, amarades de dolços records. La mirada esplèndida des d'on s'ovira l'immens mantell blavós; allà al lluny, en l'horitzó, un punt insignificant: un velar que va fen via.»

En aquesta època, algunes famílies bisbalenques ja havien anat comprant finques, sobretot a Llafranc. Van aprofitar uns moments de crisi econòmica en el món occidental en els quals la desvalorització de la moneda i l'abaratiment dels preus de solars i edificacions afavorien la inversió en l'immobiliari urbà costaner. I Llafranc s'anà poblant a l'estiu d'una forma equilibrada, sense massificació, amb palafrugellencs, bisbalencs, algun gironí, i, també, diversos fabricants de Barcelona i del seu entorn.

El periòdic *Baix Empordà* de Palafrugell establia una comparança entre les seves tres localitats marítimes: *«Des de la nota popular i agradableíssima que ve donant Tamariu, fins al to més de món elegant que, per contrast, vénen donant Llafranc i Calella...»* (agost de 1932). A la mateixa publicació, l'escriptora Llucietà Canyà, bisbalenca i feminista, havia manifestat que trobava divertit, fins i tot, el viatge amb el parsimoniós tren petit: *«El viatge de la Bisbal a Llafranc sempre m'ha resultat escandalosament suggestiu...»*

De vegades, aterraven a Llafranc personatges cosmopolites. A l'agost de 1932, va arribar a la Bisbal un

dels seus joves ciutadans que havia anat a córrer món i a viure l'aventura nord-americana: Francesc Cugat, *«reputat pintor de fama mundial i director artístic de les famoses pel·lícules de l'as' de la pantalla Douglas Fairbanks»*. Els germans Cugat, tot i ser nascuts a Girona, van passar la infantesa i la joventut a la Bisbal i sempre se'n van considerar ciutadans. Cada vegada que hi venien, tant Francesc com el seu germà Xavier, hi eren ben rebuts i homenatjats. En aquesta ocasió Francesc Cugat anava acompanyat de la seva esposa Ruth Walder, *«notable artista pictòrica»*, i els redactors d'*El Bisbalenc* els desitgen una bona estada *«a la deliciosa platja de Llafranc on estiuejaran.»*

El trencament de la guerra. La benaurança de Llafranc i de les famílies que hi passàvem l'estiu es va acabar amb l'aixecament militar i la revolució del 1936. Moltes vegades havia sentit explicar als meus pares que el 19 de juliol, a Llafranc, va venir un amic, en Paco Pibernat, a avisar els bisbalencs: *«Correu, aneu cap a la Bisbal que hi passen coses grosses!»*, i que vam arribar a casa amb el temps just d'evitar que cremessin a la plaça els altars, els bancs i tot el fustam de l'església, ben al nostre costat, amb el perill que s'escampés el foc cap a edificis veïns. Acabada la guerra, ben pocs es van atrevir a tornar a Llafranc aquell estiu del 1939. Però ja l'any següent s'hi va anar recuperant la vida de vacances.

He recordat sempre les meves vivències d'infantesa i d'adolescent en el Llafranc de postguerra. En aquella

època, per a un nen bisbalenc que només veia el mar a les pel·lícules de guerra, de pirates o d'aventures era tot un esdeveniment la casa i l'estada a prop de la sorra i de l'aigua.

Els habitatges d'aleshores no oferien gaires comoditats, però les mancances es superaven amb l'encant i la il·lusió d'aquells paisatges oberts, de les relacions amicals, del goig del bany i de la natació, la novetat de viure en un poblet petit i el contacte amb la natura.

Sense aigua corrent. A Llafranc, no hi havia aigua corrent i els pous dels senzills edificis tenien molta filtració del mar. L'Ajuntament de Palafrugell feia passar uns dies a la setmana un carro amb un gran dipòsit per repartir aigua potable, després, va ser un camió. Ens havíem de dutxar a l'eixida amb una regadora. Per beure anàvem amb els cànirs a recollir aigua a la font d'en Xecu i aprofitàvem aquell indret, amagat i ombrívol, per

fer la berenada a mitja tarda.

De berenades, també anàvem amb la colla a fer-ne al Pinell i, de vegades, a Sant Sebastià, on pujàvem pel dret. Pel camí tan costerut que feia bufar i perdre l'alè. El far ens intrigava amb les seves lents gruixudes, que projectaven els raigs lluminosos tan lluny i que, de nits, planaven sobre Llafranc. Ens sentíem orgullosos quan ens explicaven que era un dels més importants de la costa.

A la terrassa, al costat de l'ermita i de la torre de guaita, la immensitat del mar era una meravella. Ens disputàvem els prismàtics quan passava un vaixell. Des de dalt, el vèiem tan petit com de joguina i provàvem de descobrir-hi els minúsculs mariners feinejant. Semblava mentida que aquelles moles de ferro imponents que en els ports de Palamós o de Barcelona els admiràvem i recordàvem gegantins, ara, aclucant els ulls i reobrint-los, ens apareixien de sobte com els de llauna que

teníem a la platja per fer navegar a caprici nostre i de les onades.

A Llafranc, van ser típiques les ombreres que tenien totes les cases de davant del passeig, fetes amb branques de pi que es renovaven cada any. Havent sopat era el lloc ideal per parlar la fresca i fer tertúlia estirats a les gandules de lona, amb la família i els veïns. Aquestes converses, juntament amb els banys matinals i les passejades dels vespres, quan minvava la calor, constituïen el programa habitual i marcaven la placidesa de les vacances, del *dolce fare niente* que es practicava a les platges d'abans.

Aquesta lassitud només es capgirava un dia a l'any, al final d'agost. Per Santa Rosa de Lima, la patrona de Llafranc. Les celebracions, sardanes, balls, curses i altres competicions trencaven aquell ritme reposat i monòton que era com el de les ones els dies de bonança.

La gent gran deia que, després de Santa Rosa, Llafranc esdevenia trist i la majoria anava desfilant cap als llocs d'origen. Potser sí que ho era; les primeres pluges i tempestes i els cops freds de la marinada eren l'anunci que l'estiu s'estava acabant. Eren els presagis de la tardor que encomanaven una mena de melangia, la d'haver de deixar aquella vida tranquil·la, però, per a nosaltres, els nois, plena d'aventures, i que ens obligaven a pensar en el retorn a l'escola i als llibres.

Les famílies bisbalenques Barceló, Graupera i Latasa, a la platja de Llafranc l'any 1940. FOTO: Col·lecció Núria Barceló.

La pesta bubònica

Aquesta perillosa pandèmia, que va provocar mortaldat, és documentada al segle XVI a Sant Feliu de Guíxols i la Bisbal d'Empordà

Després de la terrible pesta negra del segle XIV, portada per les rates amagades en els vaixells provinents d'Orient, que fou un gran cop per a la demografia d'Europa ja que, en quatre anys, van morir uns vint milions de persones, un terç de la població del continent, nous brots van sorgint a Catalunya encara en els segles XVI i XVII, si bé sense tenir la virulència dels de la baixa edat mitjana. En tenim un de documentat entre els anys 1560 i 1564. Com sempre, l'agent causant del contagi era la puça paràsita de les rates infectades, que passava a l'home el perillós bacil de Yersin a través de les seves picades.

Quan hi havia alarma per la presència d'algun focus localitzat, davant la por que s'escampés la pandèmia, les viles s'organitzaven per prevenir-se'n. Una de les mesures més importants era l'elecció d'uns homes, anomenats morbers, que vigilaven els portals de les muralles per evitar que hi entressin malalts o bé gent possiblement contaminada procedent de llocs empestats.

Dels tres tipus de pesta que hi havia, la septicèmica o infecció de la sang era la més mortal; la pulmonar s'encomanava també per la tos, l'expectoració, parlant o pels esternuts; i la bubònica era la més típica d'aquest període. En un primer moment, la puça que

havia picat l'home li deixava un petit senyal dolorós i el mal entrava en un procés d'incubació que anava de dos a sis dies. En aquest temps, era difícil per als morbers detectar els malalts. En canvi, a l'etapa d'invasió, el bacil afectava els ganglis limfàtics subcutanis de les aixelles, l'engonal, l'entrecoix o el coll, i provocava uns tumors o bubons amb senyal a l'exterior vermell o morat, de vegades purulent; el malalt patia febre alta, deliris, mal de cap, mareig i vòmits, calfreds, ulls irritats i un caminar vacil·lant, feia tentines, com si estigués borratxo. I llavors sí que el morber podia descobrir clarament la persona malalta. La pesta bubònica era molt greu i mortífera, però n'hi havia que la superaven. Ben pocs, tanmateix!

La prevenció. L'any 1560 a la Bisbal, davant d'un avís de pesta convoquen metges, cirurgians, apotecaris i barbers. Al juliol del 1561, el bisbe de Girona Arias González comunica als seus vassalls que a la vila de Perpinyà morien de pesta i aprofita per posar la pandèmia com a càstig diví: «...*sie cert que la pesta y los altres flagells venen als homens per sos pecats...*»

D'allà, la malura s'escampà per pobles costaners com Roses, Palamós i Sant Feliu de Guíxols. Ja l'any 1563 hi hagué alarma

en llocs de l'interior per la por que de la costa passés terra endins.

A la Bisbal, es van prendre mesures dràstiques. Per manament del jutge, es va disposar que, per evitar el mal contagiós, es prohibís que gent i mercaderies de les viles empestades concorreguessin als mercats i fires de la vila. Els bisbalencs no podien tampoc anar a aquests llocs ni comerciar ni conversar amb els seus habitants sota la multa de seixanta sous. Si, malgrat tots els avisos, hi havia algú que gosava anar-hi, a la tornada no se'l deixava entrar a la vila i se l'obligava a fer una quarantena de vint dies allotjat en una cabana o en una casa aïllada a fora fins a comprovar si tenia o no símptomes d'aquella plaga.

El juliol del 1563, a Sant Feliu de Guíxols, el batlle deia que el «*mal de la pesta que per voluntat de Nostre Senyor Deu, exigintho nostres pecats, en moltes parts de la terra assennaladament en Rossello i en Hostalrich e en moltes parts de Emporda es present*». I atribuïa el contagi als trinxeraires, pobres i rodavons captaires «*perques te sabut que tals persones mesclen lo morbo per la terra*». Al vilatà que allotjava forasters o els donava auxili l'autoritat guixolencina podia aplicar-li la pena màxima de vint-i-cinc lliures de multa, quaranta dies de presó «*e de cens assots*». S'hi donà el cas de Pere Prats i la seva filla que en el mes d'agost feien quarantena i que continuament proven d'entrar pel portal de la muralla i que volen anar a l'església del monestir,

Sant Roc ensenyant les nafres de la lepra, segons un retaule (col·lecció particular).

parlant pel camí amb tothom. És per això que se'ls castiga a pagar vint-i-cinc lliures.

Donat que tant la Bisbal com Sant Feliu havien crescut fora muralla, es té cura de vigilar els ravals posant barreres en els carrers d'accés. Tampoc no es deixaven entrar robes ni altres mercaderies de Barcelona ni de qualsevol part, la qual cosa va ser un gran perjudici per als mercats comarcals.

El blindatge tan sever de les viles fins i tot obligava els metges, cirurgians i barbers que havien curat i assistit a fora o a dins de la Bisbal algun empestat, a fer quarantena als afores, enllà dels murs; a més, tapaven les seves cases. Els portals de la muralla es tancaven de les vuit del vespre fins l'endemà a les cinc del matí.

Per controlar on anaven, en totes les poblacions es lliurava a les persones que havien de viatjar per algun motiu una mena de salconduit o butlleta on constaven els llocs no empestats on podien anar i aquestes persones s'obligaven per jurament a respectar-ho. Si ho observaven, no hi havia problema a l'hora de tornar. En cas contrari, eren obligades a fer quarantena. A la Bisbal, s'assotava públicament el que falsificava una butlleta.

El rigor de totes les prevencions sembla que va ser l'única manera de fer minvar la pandèmia, però encara, al maig de 1564, a la Bisbal, es feien pregons de morberia donant normes sanitàries i, a Sant Feliu de Guíxols, al mateix mes i a l'agost, es tapaven portes i finestres d'algunes cases i no es deixaven entrar robes i mercaderies de fora. També hi

ha notícies de possibles casos de morbo en llocs diferents, com a Cassà de la Selva. El notari de la Bisbal Joan Girbau anotava en un seu llibre de comptes: *«Morí mossen Hieronim Capmany notari de Gerona a IIII de agost de MDLXIII en lo terma de Cassà de malaltia en son llit, creuse que mori de pesta.»*

Els remeis. La medicina d'aquell temps va ser incapaç de solucionar el problema. Es preparaven beuratges amb espècies exòtiques, purgues i lavatives, es feien sagnies, s'aplicaven potingues i emplastres als tumors, se'ls cauteritzava o tallava, la qual cosa encara podia agreujar i provocar més infecció; n'hi havia que rentaven el cos del pacient amb vinagre... tot era inútil. I més els que recorrien a la màgia. Ningú no sospitava de les rates i llurs puces. També les males condicions sanitàries i alimentàries a causa de l'escassetat de blat afavorien el contagi entre humans. A vegades, es tapaven amb pedra i calç les portes i finestres de les cases empestades amb el malalt a dintre, per tal d'aïllar-lo.

Desesperada, la gent confiava especialment en els remeis sobrenaturals.

Ho recomanava el bisbe quan *«exorta y amonesta tots de part de Deu Omnipotent que sempre tots viscan com a bons cristians en fe speranza caritat guardant los manaments de nostro Senyor y apartantse de pecats tostemps mayorment en temps de pesta perquè lo Senyor Omnipotent amansat y aplacat amb obres pies sacrificis y oracions de sos cristians apart la sua ira de tots yls deslliure y guarde de pestifera mort y altres flagells.»*

Els sants Sebastià i Roc van ser els més invocats pels creients com a intercessors davant Déu per salvar-se del morbo. Se'ls representava iconogràficament nafrats, un per les fletxes del martiri i l'altre per la lepra. La creença popular identificava les ferides d'ambdós amb les lesions cutànies que causava la pesta.

Hi havia capelles i ermites per al seu culte a Sant Sebastià de la Guarda a Palafrugell i a Corçà; Sant Sebastià i Sant Roc, a la Bisbal... A Palamós, feien processó en honor del sant assaetat o anaven en romiatge a Sant Sebastià de Palafrugell. A la Bisbal, feien una processó votiva a Sant Roc en acció de gràcies recordant un any que creien que els havia salvat de la malura.

El portal de la Riera de la Bisbal, que vigilaven els morbers en temps de pesta.